

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Cateva observari gramaticale si ortografice.

(Urmare)

Precumu se aminti mai susu, vocativul sing. fem. dela a II. declinatiune este cumu a fostu nomin. nearticulatu; dar pentru aceea este totusi unu casu determinatu, pentru cá se subintielege pronumele pers. tu, asia d. e. mama! muiere! Catarina! s. a.

Pluralul dela a II. declinatiune, ad. a feminine-lor articulate usioru se formeaza, deaca scimu, cumu a fostu plur. femin. nearticulatu, ce susu se mai aminti odata, si nu din destulu este a se lua in socotintia. Sà scimu ad. cá terminatu-s'a pluralul neartic. in e ori i ori -ri (in amendoue intemprarele aceste i semisonu, venindu se -ri dela cele de genu mestecatu) catra care e, ori i -ri (i acumu intregite) se adauga articolul plurarului fem. le scriindu intr' unu cuventu, asia: mamele, vacile, turturelele, ariile, tigàile, cheile; motivele (dela motivu de genu mestu) argumentele, lucrurile, valàiele ori valeiele, cuiele, numele s. a. Pluralul dela substantive de genu mestu (*genus mixtum*) unde se póte a se formá in e sà nu se formeze in -ri, pentru cá articulatu cu aceasta forma ese mai lungu cu o silaba, d. e. motivurile (5 silabe) motivele (4. sil.) In Moldo-Romania e mai plăcuta form'a lunga, de si mai rea. De risu este pluralul in -ri dela substantive feminine anca si in sing. pr. diecesa diecesuri in locu de diecese, asia medicinuri in locu de medicina dela medicina s. a. Totu asia reu pluralu este dicandu: sistemuri, programuri, aromuri, asiomuri s. a. in locu de sisteme s. a. precumu reu sing. este la de aceste (luandu se in genu mestu) de dupa frância ori germania: programu in locu de a se lua in á cá in latinia si italiania in a pr. programa, cu pluralul in e programe, artic. programele, s. a.

Intru formarea genitivului si dativ. plur. earasi avemu a luá seam'a la sunantele finale, catra care in nominativul plur. s'a adaugatu -le, in aceste casuri se adauga artic. lor: mame-lor s. a. Acusativul plur. e ca nomin. plur. — Vocativul e in doue tipuri, ad. cá dativul plur. au cá nomin. plur. fara articlu, pr. mame-lor! séu mame! subintielegandu se pron. pers. voue la vocativul formatu dela dat. ear la vocativul formatu dela nomin. plur. fara articlu: voi, asia dicandu: vai voue mame-lor rele! muieri! voi muieri nu vorbireti atatea!

Obs. Intru scrierea cu litere lat. de literatii nostri s'a acceptatu a se apostrofá articolul 'a acolo, unde intru scrierea cu slove fu in capetu 'B, apostroful dara se pune in locul sunantei B = á, cá sà se incungiure a se scrié si ceti d. e. casáa, deci scriemu si cetimu cu articlu: cas'a, la cele in ie, ĩe (cu i imoietu cá i lat.) spre e, unii adauga catra e numai articolul a cá in caldàrea, asia scriindu: ariea, tigarea, altii scotu pre e, pentru a incungiurá in ariea cate trei sunante urmande dupa olalta, in tigarea patru sunante dupa olalta, colo spre a incungiura diftongul in ariea, ici trifitongul in: tigarea, deci scriu: ari'a, unde se vinu dupa olalta cate doue sunante separatu respunse, si tigare'a, unde se vine o sunanta, si unu dift. Simplificarea, dara si intr' unu locu si intr' altul este evederata. Cei ce scriu: tigare (fara i imm. nainte de e) vor scrié articulatu: tigarea acuma cu dift. ea; inse mai consultu este a scrié: tigare'a cu dift. ia, pentrucá in nrul plur. neartic. si aceia totusi suntu siliti a pune pe i in capetu cá pre semnul nrului plur. — De unde dara resari i in plur.? din schimbarea lui e (tigae) in i imm. tigái, cá din caldàre caldari, ori in nrul sing. scriindu se eu i imm. tigate, se lápeda numai e, si se dice: tigái?

In nume proprii prea cunoscute la tóte natiunile pr. Maria, Europa, Asia, Transilvania, Viena s. a. dóra am puté incungiura sà nu apostrofamu pe a finalu; cá ci prea dese apostrofari anca nu infrumsetiaza scriint'a.

Genitivul si dat. articulatu sing. precumu se mai aminti in altu locu, va fi: casei, caldàrei, părtei, vulpei, ariei, tigarei formate de dupa sing. ori: caldării, părții, vulpii, arii, tigarei, formele de dupa nrul plur.

Care genitivu, si dat. este dara mai bunu, si mai frumosu? -ei e mai multu a literatilor -ii a popopului dar si literatii dicu mai bine: muierii, caldarii, pârtii s. a. de feliul acesta.

Cerce se a se declină de dupa a II. declin. substantive fem. aduse nainte spre declinare la I. declin. dar aici formate cu articlu: cas'a de peatra, caldarea cu doue torti, auli'a plina de gunoiu, tigai'a fara cõda, vitiën'a séu vitiél'a cu streangu la grumadiu, Craiova tiéra frumõsa s. a.

De a III. declinatiune se tienu numele barb. si in sing. cele de genu mestu (in plur. aceste suntu de a II. declin.)

Declinatiunea barbatescilor este usiõra un'a pentru cà mai usioru se anina articolul in nomin. alta cà la genit. si dat. anca nu suntu greutati cà la cele feminine. Vocativul sing. precumu am mai disu, nu este unu casu asia usioru, dupa cumu creda unii, asia: barbate! si barbatule! dõmne! si domnule! Cristõse! Cristosule! cuviõse! si cuviosule! asia dicemu: scaunc! si scaunule! dar numai lemnule! s. a. Deaca dupa substantivu masculinu urmeaza pronumele posesivu me u, te u etc. astfeliu de vocativu nu se põte intrebui, ci remane cà nomin, asia dicemu: fetul meu! fiul meu, domnul meu! dar in cartile biser. se afla: Cristõse al meu!

Este dara vocativul barb. prin aceste terminatiuni mai determinatu decatu cel femin. dupa cumu s'a vediu la a II. declin. subintielegandu-se pron. pers. tu, totu asia este si la substantivele barb. in e si â d. e. frate! tu frate! tata! tu tata! popa! s. a.

Nominativul si acus. plur. articulatu se termineaza in -ii, unde despre al doilea i in privinti'a pronunçiarri totu aceea trebuie sciutu ce se dise mai susu despre -ii dela genit. si dat. fem. artic. din nrul sing. Acei doi -ii in nrul plur. suntu cu adeveratu din nrul plur. al. pronumeliu de a 3 pers. barb ei; de dupa altii reu -ii (despre care mai diosu) precumu -ii la genit. si dat. fem. artic. sing. este o prescurtare de diftongu din pronumele de a 3 pers. fem. sing. din genit. si dat. ei, care intr' unele si la genit. dat. fem. artic. sing. remane totu -ei, pr. dõmne i, s. a.

Obs. -ii dara la numele art. barb. in nomin. si acus. plur. este totu de o natura intru pronunçiare cu ii din genit. dat. fem. artic. sing. si in amendoue locurile celu din urma i se retace intru respondere, bunaõra cumu se retace u in lupu, pastoriu, vechiu, mosiu, ochiu, puiu s. a. De unde se si esplica smint'a la cei ce scriu d. e. mari lotrii, prunçii nostrii, luandu se dupa scrierea vechia unde cu tréba fara tréba vinu nainte doue feliuri de i, ad. cà-ci audu unu i intregu, mai punu dupa elu si pre al doilea cà in: prunçii, leii, copiii, fratii.

Deaca scriemu d. e. fiii, copiii, albiu s. a. trebuie sã scimu, cà celu de antaiu i este radecinalu al cuventului pr. fiu, copilu, albiu, al doilea este celu al nrului plur. nearticulatu pr. fii, copii, albiu, al treilea este ce arata a fi numele articulatu fiii, copiii, albiu; suntu dara si la de aceste numai doi i a se considerã cà in: prunçii.

De unu tempu încõce intru scriere ne amu luat u a nu însemnã nici pre u, nici pre i, lasandu cetitorilor sã afle ei in-sisi unde u si i suntu retacate, si unde suntu semisune. In cartile scolastice totusi s'ar pofti semnele, dar cumu sã fia a-cele? asia precumu le erediram de dupa cartile vechi? eu dicu ba, cà nu corespundu scriintei nõstre, ci dõra celei slavono-serbesci, asiadara cumu? -- Eu propunu a se face semnul acela de asupra lui u si i retacatu in acestu modru ad. dintr' unu punctu sã se traga in dreapt'a o trasurica semi-cercuara subtririca pr. lupũ, lupiũ, albiũ, pastoriũ, muieriũ, sciũ (tu) spre semnu cà ũ ori Ț aici este escosu din cetire, totu asia candu Ț este im-moiétu spre silaba urmatõre in semnu cà se atrage cetindu se cu urmatõrea sunanta. Pr. leȚi, ariȚi (ariei) albiȚi s. a. ear candu immoietur'a se atrage in strang'a sã aiba trasuric'a in-tõrsa spre stang'a pr. leȚ, albȚ (dela albiũ albia) ariȚ s. a. totu asia si in: leũ, albiũ, reũ sciũ. Deaca dupa Ț asia insemnata urmeaza unu u retacatu, acela sã nu se mai insemne, cà ci dupa unu Ț atrasu intru respondere in stang'a, urmatoriũ u nu se mai põte responde nici decatu pr. Sibiũ, rou, suũ, suiũ, immoũ s. a. In acestu modru ar fi a se areta scolarilor aceste semne. Asia ar trebui sã fia si versate literile aceste pentru ti-pariu; cà-ci reu scriindu d. e. beutoriũ cu i punctatu si cetitu: beutoriũ, põtu sã aiba uneori insemnetatea si diminutiva, si a-tunci ar trebui sã cetimu: beutoriũ, precumu dicemu gãlbenu si gãlbenu. Asia vom si distinge intru cetire: albiȚ (plur. dela albu) albiȚ plur. neartic. dela albiu albie ori albia. Cu accentul nu totu déuna ne putemu ajutura asia d. e. scriindu: arii, trestii smintimu in contra intonarii cà ci lungimea cade pe silab'a pre-cedana: arii, trestii s. a. Se vede dara cà totu déuna punctandu pe i, ne impedecamu intru cetire séu se impedeca anca multi; intrebundu semnul pana acuma indatinatu, intrebimu unu semnu strainu, care nu corespunde pe deplinu limbei nõstre. -- Fratii de dincolo nu se indestuleaza cu pana acuma indatinatul semnu (o) de asupra lui ũ si Ț, ci intru scrierea cu litere lat. 'lu punu si de asupra lui ă, ẽ = Ț; dara acestu semu ar fi sã remana nu-mai in poesia pentru a arata o silaba scurta dupa cumu punu poetii pr. a pũcũra s. a. ei totusi punu acestu semnu si acolo unde ă ẽ = Ț este lungu pr. vèdu bunetãtile s. a. spre a însemnã, cà a e, se responde Ț.

Genitivul si dat. plur. articulatu si la a II. si la a III. declin. se termineaza in -lor, imprumutatu dela genitivul si dat. plur. al pronumeliu de a 3 pers. plur. cu acea bagare de seama, cà al doilea i si asia ne-respunsu in nomin. plur. la numele barb. se lapeda, di-candu d. e. domnilor, dõmnilor s. a.

Vocativul e in doue tipuri cà la a II. declin. for-matu dela dativul plur. artic. in nomin. plur nearticulatu (precumu s'a aratatu la a III. decl.) d. e. fratilor! frati la batalia!

Cerce se a declina de dupa a III. declin. lupul, omul de omenie, pruncul vecinului, al vecinului pruncu, copilandrul cu cismele rupte, boul fara clopotu, pastoriul cu canii dupa elu, muntele acoperitu cu néua, tat'a pruncilor buni; — capestrul de fuioru, scaunul cu unu pitioru frantu, călcăiul (calcaniul) dela cisma, s. a.

Obs. 1. Aici vine a se insemna că tôte cate nume declinabile se declina de dupa I, declinatiune si candu suntu articulate pr. fét'a cu olul in mana, de fét'a . . . la fét'a . . . pr. fét'a . . . voc. fét'a cu olul in mana; pruncul vecinului, de pruncul voc. la pruncul voc. pr. pruncul vecinului, voc. pruncule al vecinului! s. a.

2. In limb'a rom. multe substantive n'au nici decatu nru plur. d. e. fuga, mania, graba, fôle, sacharu s. a. Ear altele deaca se dicu in nrul plur. se iéu in altu intielesu pr. grau ad. seceratu, grane anca pe holda, asia ordiu, ovesu, cucurudiu, feru in bolta, fere la căi pe pitióre, lapte de vaca, lapti, am patru lapti de oia ad. la mine se mulgu oile de patruóri, lapti de pesce.

Unele n'au nru sing. pr. tori de fenu ad. remasit'a de fenu, călti de canepa, sepleti la pruncii sugatori, unu feliu de sgérci, din care moru, spate, me doru spatele, alt'a e spete dela spáta s. a. Si prea multe, nume ale orasielor satelor etc. pr. Bucuresci, Iasi, Campeni, Sintesci, Verdíáresci s. a. Reu dicu unii: Carpatel pentru Carpati (munti). —

(Vá urmá.)

Documentu Scolastecu.

Domnulu Georgiu Crainicu nobile de Urisiu de josu pana in anulu trecutu c. r. supremu silvieriu si rationistu in Campeni, acum cu pensiune in Clusiu, acelu barbatu zelosu alu natiunei romane, carele tôte intreprinderile literarie si filantropice natiunale cu mana larga le-a ajutoratu, si le ajutóra, pre cum prenumrandu pentru sene, si pentru altii*) tôte foiele publice, si scrierile scientifice romanesci, tiparite de orecate dieci de ani in patri'a nóstra, si procurandusi cate o puri literarie ia fostu cu putentia, tôte, si acele castigandu-le cu cea mai buna renduéla pentru bibliotec'a sa domestica; — asia si conferindu la tôte ocasiunile spre scopurile natiunale. Acestu barbatu, departandu se dela noi, cu cugetu, de a-si cresce uniculu fiiu, si unic'a fiia a sa, ne-a lasatu unu suveniru, carele acum si in tôte véchurile se ne infaciosieze nóue si remasitieloru nóstre, caracterulu séu celu nobile si plinu de amóre catra romanime. Acelu suveniru e unu locu inaintea besericeloru romane in Aurar'a (Zlatna), carele l' a donatu in folosulu besericeloru si alu scólei ro-

mane, despre ceea ce mai bine ne va informá testulu documentului insusi, carele in duplicatu se afla depusu in arhivele ambeloru beserice romanesci donate. Eta urméza documentulu insusi:

Contractu de dotatiune si obligatoriu.

Intre subscrisii Georgiu Crainicu, nobile de Alsó-Oroszi, c. r. rationistu dominale in Campeni si muierea sa Dómna Iuliana Prech, cá donanti (daruitori) de una parte si intre reprezentantii besericeloru romanesci din Zlatna, a celei unite, Gregoriu Mihali parochu si protopopu, apoi Georgiu Vissa si Georgiu Marcu curatori besericesci, si éra, acelei greco-resaritene: Georgiu Danianu parochu, precum si Ioane Iancu si Georgiu Rosca, primari curatori de alta parte, se incheia urmatoriulu contractu de donatiune si respective obligatoriu; adeca

1. Io Georgiu Crainicu cu muierea mea Iuliana, avendu unu locu de casa in Zlatna, inaintea besericei romane-unite, invecinatu dela resaritu cu fondulu propriu alu parochului si protopopului locale Gregoriu Mihali, éra dela amediadi cu calea publica, apoi dela apusu si média-nópte cu calea besericiloru romanesci, acelu locu lu donámu pentru totudéuna si neschimbaru, si cu acestu contractu lu transpunemu in proprietatea ambeloru beserice romanesci din Zlatna, dinpreuna cu tôte charteele, séu actele, cu cari io donantele ni-amu apropiatu si am tienutu locul desemnatu mai susu, cari acte au se se conserve in archivulu besericei romane-unite in Zlatna.

2. Acésta donatiune o facemu, séu o legámu de acea conditiune, cá dupace si-ar' taiá din locu catra calea besericeloru pre atata, catu se va pofiti, pentru regularea amesurata si esthetica acele cali, spre comóda suire la ambele beserice romanesci, éra catra fondulu vecinului Gregoriu Mihali, cornulu acel'a, carele i strimtoresce fondulu lui, si prin carea taiare ambele fonduri se-si capete simetria cuvenita, — comunele diseloru beserice romanesci, locul donatu se fia obligate a-lu intrebuintiá numai in folosulu scólei romanesci in Zlatna, ori edificandu scóla pe elu, si cu cele debuintióse, séu standu-le in putentia, si vediendu-li-se mai cu scopu a redicá scóla aiurea, se fia indetorate, séu prin redicarea vr'unui edificiu fructificatoriu scólei, séu intr'altu modu, dara totusi numai pentru scól'a romána din Zlatna a-lu folosí. —

3. La intemplare, candu ori din cari cause, de cari se ferésca Dumnedieu, nu ar' fi iertatu precitate-loru comune besericesci a infintiá o scóla roma-

*) Redactiunea cea mai de inainte a Gazetei de Transilvania, si va fi aducundu a minte despre acést'a Ref. (Ba si dela 1850 încóce face totu asia R.)

nésca comuna ambeloru sale confesiuni, si ar' fi astrinse a-si face scóle separate confesionali, beseric'a unita aflanduse lipsita de fondu, si de edificiu scolare, se indreptatiese prin acést'a a-si redicá scóla, unde i va placea pe acelu fondu, cealalta diumetate a fondului remanendu pentru comun'a besericésca greco-resaríténa, carea totusi contingentele séu de locu in folosulu scólei sale, in acelu modu are a-lu folosí, carele se nu fia spre conturbarea scólei estante.

Escanduse diferintia intre confesiunile respective in privintí'a folosului séu administrarei veniturilor fondului daruitu, voru fi indreptatíte ambele comune besericesci din senulu loru a alege cate doi arbitri, si la olalta unu presiedente comunu, éra de cumva in alegerea acésta nu s'ar' puté invoí, atunci va alege fiacare comuna besericésca cate unulu pentru a fi presiedente, si dintre acesti doi individi va se fia acél'a presiedente alu forului deliberativu, pe carele, prin tragere de sórte, va devení acésta deregatoria; — de sene intielegunduse, ca decisiunile acestui foru arbitrativu numai de catu voru pasí in valóre de dreptu, eschidiendu totu feliulu de remediulu, adeca recursu, si apelatiune. —

Veniturele din comun'a investitura a fondului donatu se voru impartí in dóue egali parti, si socotelele anuale despre intrebuintiarea loru se voru substerne cu finea fiacarui anu spre revisiune finale respectivului consistoriu, cá suprema directiune a instituteloru scolari, ale carui hotariri la tempulu de lipsa se se efeptueze pe calea política.

4. Ne tienemu nóue, fiiloru si nepotiloru nostri, cá donanti, dreptu, cá in tempulu venitoriu aflanduse, ca mentionatulu locu, donatu in folosulu scólei, séu alu scóleloru romanesci in Zlatna, nu se folosese intregu ori in parte spre scopulu desemnatu in puntulu precedente, atunci acelu fondu intregu ori in parte, dupa cum s'ar' afla intrebuintiatu in contra predechiaratei voiei nóstre, se -lu putemu fora de nece unu procesu ori contradicere, ci numai cu fapta alu recuprinde dela comunele, séu respective dela comun'a calcatória de prefiptele conditiuni, cu totu ce ar' fi superedificatu pe elu, si fora de nece una desdaunare; si a despune despre elu mai incolo, cá despre o proprietate libera.

Aceste conditiuni cá obligatorie le accepta subscripii reprezentanti ai besericeloru si pentru urmatorii in oficiale sale.

Spre imputerirea si eternarea donatiunei premise, s'a datu acestu contractu, si respective obligatiune in

trei esemplare pentru partea donante, si pentru ambele beserice romanesci in Zlatna, roboranduse cu subscrierile si sigilele donantelui, si alu besericeloru donate. Zlatna in anulu Domnului un'a miie optu cente, siesedieci si unulu, diu'a St. martiru Georgiu (23. Aprile) intru vecinica memoria.

(L. S.) Georgiu Crainicu, m. p.
nobile de Urisinu de josu,
c. r. supremu silvieriu si rationistu
in Campeni.

Iulia de Crainicu, m. p.
nascuta Prech.

Representantii besericei romane-unite
(L. S.) Gregoriu Mihali, m. p.
par. si protop. r. un.

Georgiu Marcu, (curatori besericesci.
Georgiu Visa, (sericesci.

Representantii besericei greco-resaritene
(L. S.) Georgiu Damianu, m. p.
par. greco-resaríténu.

Ioane Iancu, (prim. curatori
Georgiu Rosca, (besericesci.

Dea bunulu D-dieu, cá intentiunea cea salutifera a domnului donante se o vedemu prefacuta in realitate si din partea donatariloru, si se afle si pe aira imitatoru catu de multi, si de liberali !!!
M.

Protocolu.

Luatu in Campeni in 26. Ianuaru 1862.

Obieptulu

Este o consultare in privintí'a realizarei uuui Gimnasiu.

Dupa ce s' a reprezentatu unu numeru fórte insemnatu de preutíme si inteligintia din tienutulu Zlatnei, Abrudului si a' Campeniului, D. protopopu a tractului Bistrei Gregoriu Mihali tienù o cuventare potrivita scopului prin care a deschisu adunarea; s' a aclamatu de presiedinte ai adunarei D. prot. Gregoriu Mihali éra de notariu alu adunarei notariulu comunalu Georgiu Ioanette

In urmarea acést'a D. vicecomite Dr. Hodosiu prin o cuventare fórte infocata arata important'a lipsa a poporului romanu pentru ridicarea instituteloru de cultura, arata medilócele cu care pre usioru s' ar' poté redicá unu gimnasiu aici in mediloculu muntiloru, si provocá pre adunare cá se fia cu solidaritate in privintí'a acestui scopu santu. Dupa aceia se provóca de catra presiedintele adunarei notariulu comunalu Georgiu Ioanette cá se istoriseze starea gimnasiului despre care

se scrisese prin foile publice in anii trecuti — noti-riul Ioanette narandu tóte fazele prin care a trecut proiectulu ridicandului gimnasiu precum si pedecele ce le a pusu guvernulu sistemului cadiutu precum si cancelari'a aulica transilvana — urmara discusiuni inversiunate asupra locului ca unde se se ridice gimnasiulu.

Desbatenduse acestu obieptu in unu restempu mai de duóe óre fara neci unu resultatu fiindu ca o partita — afara de comuna Bistra — prevediuta si cu o stare materiala mai buna stete mortísiu ca gimnasiulu se-se ridice in Campeni, candu ceialalta partita cu o stare materiala mai debila pretendea ca gimnasiulu se-se asiedie in Abrudu — Spre as-e taiá odata acésta obieptiune adunarea a determinatu alegerea unei comisiuni a carui agende se fie urmatórele:

a) Eruarea voiei a tóte comunitatile in privinti'a locului ca unde se se ridice gimnasiulu.

b) Eruarea fondului de pana acuma, a vidé ca se se asigureze acestu fondu si cá se fructifize, mai incolo staruirea cá se concurga tóte comunitatile care inca nu aru fi concursu pana acumu si

c) Sese faca o forma de statute pentru creandulu gimnasiu.

Spre a se duce aceste tóte in deplinire adunarea a alesu o comisiune din urmatorii membrii:

De presiediente D. prot. Gregoriu Mihali, de vice-presidinti D. prot. Ioanu Patitia si Absolonu Popoviciu, de secretarii D. Dionisiu Tobias si Ioane Vladu, de notari G. Ioanette si Filimonu Plaste. —

De membri colaboratori:

D. protopu onorariu Alesandru Tobias, — preutul Dionisiu Adamoviciu, Petru Sterca Siulutiu, Basiliu Bosiota, Const. Cumanu, Mihailu Cocu si Amosu Francu din Abrudu — D. on. protopopu Simeonu de Balintu si Franciscu Gruberu din Rosi'a de munte, Mih. Andreica, Samoila Moraru, Teodoru Jevcu si prot. on. Niculau Begnescu din Campeni — D. preutu Augustinu Cultoru si not. Dionisie Darabantu din Bistra — D. preutii Iosiv Ciura, Ioane Stanislau si George Suci si proprietariulu Alesandru Macareiu din Bucium; D. Aronu Popu, George Demianu, Ioanu Visia, Ioane Jancu si George Rosca din Zlatna — D. preutu Niculae Todoru din Ofenbaia — D. preutu Dumitru Nechsu din Sohodulu D. preutu Ioane Galu din Abrudsátu; D. subjude cercualu Petru Ioanette, preutii Ioanne Jancu, Ioane Gombosiu si judele Mihailu Gombosiu din Vidra de susu.

S' a determinatu mai incolo ca acést'a comisiune

e autorizata de a mai luá lunga sine si alti membri in casuri necesarie.

Pre urma intréga adunarea, elaborarea proieptului de statute pe acaroru basa sese ridice gimnasiulu a concrediut'o Dlui vicecomite Dr. Hodosiu (urméza sub-scriptiunile.)

Acum asteptamu cá presiedientele comisiunei se con-vóce o adunare a membriloru, in care membrii, se se imparta dupa tienuturi spre a elucrá misiunea lor concrediuta — apoi se se iee la tapetu si cuestiunea religiunei de care are séu va avé se se tiena creandulu institutu.

Urmările mai de parte mi voi tiené de datoría a vi le comunicá. G. Ioanette.

Sciri scolastice.

Din Cerculu Beiusiului 11. Februariu n. Anulu trecut — 1861 — au fostu pentru scólele din cerculu Beiusiului respective pentru scólele din Protopopiatulu Beiusiului cu totu dreptulu unu anu vitregu; deorece Prtopopu n'am avutu — ba nici astadi n'avemu — ér' judele primáriu si subjudele, ne fiindu nici romani nici magiari . . n'au purtatu grigea de scóle, se fia scóle, séu se nu fia; se capete invetiatorii plata séu se piéra!?

Cu ocasiunea reorganisaríi cei nóue a Com. „Bihoru“, imbracara si dintre romani 19 barbati deregatorii, dintre carii la unu postu de Vice-Comite, se afla si Ilustritatea — Sa fostulu ces. reg. Consiliaru de scóle D. Dem. Ioanescu. Ilustritatea — Sa in calitate de Consiliaru scolasticu, au fostu pentru scóle barbatulu acel'a din S. Evangelie, carele: „si capulu si-pune pentru turm'a sa“! de aceea in animile nóstre tot-deauna, lu vomu avé in dulce suvenire; speramu dara ca si de astadata nu va lasá caus'a natiunala, si respective caus'a scolara se patiméscá, ci va lucrá cu tóta energi'a, pentru inflorirea scóleloru, in care convingere noi radicandu ochii animii nóstre spre ceriu, dicemu, ca: Ddieu se-lu traiéscá intru multi ani!!!

Postulu de jude primariu in Cerculu Beiusiului l' ocupa prea stimabilu Domnulu fostu profiscalu in Com. Zarandu Petru Paulu ér de „Subjude“ Multu onoratulu Domnu Ioanu Vasíu amendoi barbati cu anima si simtiuri romane!

O bucuría mai mare decâtu candu vedemu ca din indurarea lui Ddeu, amu ajunsu a avé asia barbati in

fruntea cercului, nici candu nu putemu simți, ca suntemu siguri, ca si starea invetiamentului, va luá alta fația. Intre impregiurarile cari ne intarescu in asta sperantia este si aceea, ca D. Jude primariu, ne-a asigurat ca scólele nóstre in sórtea loru nu o va lasá de pana acum, si ca in curundu va cercetá tóte scólele, pe invetiatorii cei harnici i va redicá in posturi mai bune si din contra, si ca va sterge tóte abuserile ce s'au facutu pana acum in sfer'a scolara.*)

Ér D. subjude cu ocasiunea venirii la V. Com. — subcercu — vorbindui subscrisulu puține cuvinte de binevenire — inflacaratu de zelu nationalu, cu unu sufletu de totu energiosu mi-a respunsu, cam urmatóarele: „incatu se tiene de mine, voiú priveghiá totdeuna asupra scóleloru, acést'a inse multu depinde de la parintii preoti“ apoi „in manile vóstre suntú mladietiele natiunei, cresceli „Copaçi“ si „braçi“! s. a.

Pana-candu barbati natiunei nóstre voru avé la anima caus'a scolara, propasirea nóstra spirituala va luá unu sboru rapide, si asia vomu puté si noi ajunge cá se vedemu scump'a natiune, radicata din catusiele „le-targiei“ la flórea civilizatiunii, ocupandusi locul ce-o astépta intre natiunile luminate. Se ne intr'unimu dara cugetele si se uramu acestoru bravi barbati ai natiunei nóstre din totu sufletulu — taría si perseverantia.

Ioanu Tuducescu,
invetiatoriu.

Curticiu 31. Ianuariu, „Rara est temporum felicitas, ubi sentire, quae velis, et quae sentias dicere velis.“ — In N. 2 alu acestui organu din a. c. amintiiu scopulu coadunarii preotimei de ritulu ortodocsu, — din cerculu Simandului — la D. Jude Cercualu Érczy János, — amintiiu: ca pentru comun'a nóstra atatu de populata, deocamdata nemicu nu avemu asia de doritu, cá edificarea unei case inca pentru o scóla — folosinda de a II clasa; si éta cuventulu s'a facutu trupu, caci astadi audindu popululu despre venirea D. Jude cercualu in interesulu acest'a la faci'a locului, se coaduná la cas'a comunala, unde membrii de incredere la num. 24 si ocupara locurile pentru densii destinate, — éra D. Sa Judele cercualu desfasiura datorint'a, ce o au parentii catra fii, carea numai prin buna educatiune acasa si in scóla se deplinesce, numai prin inavutirea sentimenteloru acelor'a cu cunoscintie religiunale si nationale tientesce catra fericitulú scopu, si numai prin acést'a póte fi resulta-

tu osteneloru coronatu cu efectulu doritu; — ca progresulu celu facura alte colocitóre natiuni de simplitate seclu in cóce in cultura ne póte servi de exemplu; si ca a venitu tempulu si pentru natiunea ceapucinicá romana cá se faca asemenea; — ca a face progresu si a naintá in cultura conformu cerintielorú tempului modernu si demnitatii unui poplu asia latitucum e Romanulu, altu medilocu mai corespundietoritú decatu scól'a nu avemu; — ca aici in comuna acést'a a Curticuilui s'a mai prevediutu lips'a unei scóle, — ca a venitu tempulu, cá in anulu curentu acést'a se o edificamu si realizamu.“

Popululu coadunatu — prin cooperarea D. notariu locale Demetriu Tamasiudanu si a lui Gavrilé Iulianu (acést'a totu déuna se destinge cu zelulu seu natiunалу) juratu comunalu imbraçisiá caldurosu propusetiunea D. Jude Cercualu, — si asia s'a decisu: cá in gradin'a scolei vechi se se edifice unu cuartiru osebitu cu 2. chilii si culina pentru docente, si o sala pentru invetiacei, — s'a determinatu si inscrisu in Protocolulu preliminaru 1600 fi. v. a. spre scopulu acestu santu. — Acést'a suma din partea catorva mai inteli-genti se vediú prea bagatela de a poté reusi cu dens'a, dupa cumu esplanasemu, in sa „Concordia res parvae crescunt,“ — Antisti'a comunala promise garantare pentru tóte. — Asia fratiloru! numai asia ne voru sci stimá fii si posteritatea, numai asia vom posedé locul, cé ne compete!

Moise Bocusianu,
admin. parochialu.

Romani'a. Iasi, 27. Ianuariu. De la diu'a resboiului purtatu cu asia gloria de catra d. Cnézú Cantocozino si pana astadi, scólele gimnasiului, scóla de fete si Universitatea stau totu inchise. Scolarii si scolarele s'au imprastiatu, sub brutalile mesuri ale d-lui Ministru, prin tergu, pe la corespondinti si rude. Pe scolarii arestati i-a eliberatu gloriosulu Ministru, dupa cateva dile de arestu la politia, sub cuventu ca acelu arestu le érá destula pedépsa pentru culp'a loru Felu de felu de vorbe adimeritóricé s'au intrebuintiatu de unii pe lenga scolari cá ei se priimésca a acúsá pe profesorii demisionati, de atitatori; junii si demnii scolari, cá cei ce lucrasera sub propria influinta a animei lor, respinsera cu dispretiu asemene propuneri.

Se dice ca se intrebuintiéza tóte mediele cá se se gasésca catu mai culpabile, de seditiune si rebelia, cele dóue persóne arestate in publicu, in diu'a resboiului si anume pe profesorulu C. Chirnisici si pe

*) Dee Dumnedieu!

d. Naiman, scriitoriu de la Ministeriulu de Culte. Ni se spune, cu incredintiare, ca d. presiedinte alu Tribunalului de I-i'a instantia si judecatorii asesori, sunt avertiti ca de nu voru gasi (pe Chirnisci mai alesu) culpabile, apoi voru fi destituiti. D. Chirnisci este inchisu la criminala, unde se inchidu d'alde Popa Costea; elu si-a alesu advocati aperiatori pe dd. Marzescu si N. Ionescu. Dar' ce póte apararea contra vointiei fara de lege a celoru trei omnipotinti?

Romanulu, de mai multu timpu ne aminteste ca:

„Minciunea boiarésca

Trece 'n tier'a Ungurésca.“

Monitoriulu nostru boiaresco-greco-rusescu, din 18. Ianuariu ne dá o nóua proba de astu-felu de „minciune boiarésca.“ D. Ministru de Culte recunoscandu neculpabili pe scolari voesce a aruncá, indirecte, o nóua acuzare asupra profesoriloru destituiti si demisionati; apoi nu esita a spune unu neadeveru de cele boiaresci, dicandu „ca scólele s'au inchisu din caus'a stricarii, cu ocasiunea nerandeliloru urmate, a mai multe ferestre.“ Neadeveru mare! scólele se inchisesera anca inainte de victori'a repurtata de d. Cnézu asupra scolariloru; ele se inchisesera din lips'a de profesori, caci toti cei ce avusesera o anima romana, si-dedese demisiunea si nu mai remasese, cum nici acum anca n'a remasu, de catu cati-va profesori de limbi si aceia straini, pe lângá d. Partani, inventiatoriu de caligrafia si parintele G. Ionescu. Daru acestia erau departé de a puté tiené unu Gimnasiu si anca si Universitatea!

Mai minte Monitoriulu candu spune parintiloru scolariloru internanti la Gimnasiu, ca guvernulu au ingritu si dupa scen'a de Joi (18. Ian.) pentru fii loru; minte, caci toti scolarii, imprastiatu suptu brutalele masure ale Cnézului, se refugiasera afara din Internatu, unde nu remasera de catu vre-o doi scolari bolnavi in spitalulu scólei. Cá o lesniciósa confirmare acestoru-a, puteti consultá in sele vorbele de mai la finea publicatiunii acesteia, [de care ne ocupamu. Ea rechiama la internatu pe scolarii din capitale si pe acei de prin districte; dar' daca guvernulu n'a datu pe strate pe copii de prin districte, cum si de ce i rechiama acumu prin publicatiune? — Adeveratu:

„Minciunea boiarésca

Trece 'n tier'a Ungurésca.“

Consecinte publicatiunii sale mai susu citate, Cnézulu se pune luntre si punte se imple cu cine va implé locurile lasate stirbite prin demisiuni si desti-

tuiri. Ilegalmente si-au alcatuitu suptu nume de Consiliu scolaru, o adunare de unu caligrafu, unu catichetu si vre-o trei suditi austriaci, cu cari in tóte dilele delibera asupra midilóceloru de indreptare si regulare. Tóta lumea ríde de comedi'a acésta nóua ce voesce a o jucá d. Cnézu, si tóta lumea recunósce nelegitimitatea profesorului de caligrafia si a catichetului Ionescu de a formá d-loru unu nou consiliu scolariu. Dar', intre aceste, acestu nou consiliu propune catedrele vacanti provisoriu, in drépt'a si in stang'a, pe la toti baetianii setosi de onorarie si inmoranti catu mai multu. Dupa publicarea d-lui Cnézu, buni ar fi se re'ncépa scólele; astadi e Sambata si profesorii noi nu sunt numiti. Scolarii voru reintrá de buna séma, dupa publicare, spre a dá din nou de minciune pe d. Ministru. „Nu suntemu culposi? i-arú puté díce ei dupa publicarea din urma; apoi dar' de ce ne-ai maltratat, si pe cati-va chiaru ne-ai ranitu, prin soldati si cu gravitate?“

Cei trei profesori destituiti, dd. Columbu, Marzescu si Petrescu au tramisu, dilele acéstea, reclamarea loru la Camera Romaniei. Se speramu ca d'acolo macaru le va veni dreptate si linisce in scóle. (Romanulu.)

Materiale de instructiune.

Procedere metodica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scólele primarie.

(Urmare din Nr. 5.)

Periód'a.

Dupa-ce am vediatu ce este propusatiunea compusa dupa partile ei constitutive, voiescu a ve mai face atenti la acelu intregu sintacticu ce este combinatu din mai multe propusatiuni ale carui membre se au catra olalta, cá si antecedent'a catra consecenta. Acestu feliu de propusatiune immultitu?—compusa se numesce periód'a.

Dupa numerulu antecedenteloru si consecenteloru periódele se impartu in bimembre, trimembre, patruembre etc. (adica de dóue, trei, patru si mai multe membre.)

Periód'a se díce bimembra, candu fiacare parte principala stá din cate o propusatiune compusa prin subordinatiune, trimembra, candu antai'a parte principala stá din dóue si a dóu'a din un'a propusatiune compusa prin subordinatiune, éra periód'a patruembre este unu intregu compusu astu-modu, cá atatu

antai'a parte principala catu si a dóu'a se se compuna din cate dóue propusatiuni compuse prin subord.

Esemples: Candu venira cei diece frati la Iosifu, ei nu-lu putura cunósce; caci Iosifu, voindu ai cercá, se aratá strainu catra densii. Precum frundi'a, ce se smulge de vântu, cade trista la pamentu; intocm'a o-mulu despartitu de ai sei simte mahnire in inim'a sa — Temete de Dunnedieu, o tinere! asta temere este cea mai mare comóra a inimii omului; cu dens'a ti-vor veni intieptiunea, dreptatea, pacea, bucuri'a, placerile cele curate, libertatea cea adeverata, indestularea cea placuta si marirea cea nepatata.

Privelistea lumii, dicea Pitagor'a, semena cu aceea a jocurilor olimpice: unii tienu acolo pravalia si nu se gândescu la altu ceva, decatu numai la castigulu loru; altii —si punu persón'a in periculu, si cauta marire; altii se multimescu a privi la jocuri, si acestia nu sunt cei mai rei.

Ce perióde sunt aceste?

Impreunati urmatórele grupe de propusatiuni simple in perióde: 1. Amicitia indulcesce si infrumsetiéza viét'a. Numai in amicitia imprumutata se potu urmari scopurile comune cu bunú resultatu. 2. Otrav'a strica trupului si nimesce sanetatea corpului. Nesciint'a si retacirea slabescu puterea spiritului. 3. (Desi) Seducerea la reu e de multe ori fórté mare. Reulu de multe ori apare placutu. 4. Fíndca parintii si iubescu fórté multu copii, fiindca ei sunt gat'a cu bucria a sacrificá pentru copii loru: asiadara. — 5. Precum reintórcerea primaverei ar imbucurá mai puçinu pe omu, daca n'ar domni mai antáiu indelungatu iern'a neplacuta; precum o diminétia frumósá i-ar paré mei puçinu placuta, candu n'ar acoperi mai nainte pamentulu nóptea cea intunecósá: asiá — etc. etc.

(Vá urmá.)

Conversatiune cu copii despre stetele cu códa séu cometi.

Iubita tinerime! Unii omeni fura marturia la nesce aratari pompóse pe cerulu stelosu. O stea necunoscuta stralucea cu o maiestate admirabila peste lume. Locuitorii acestui globu, se uitau plini de mirare si fiori la lumin'a stralucitóre nemai vediuta, care venindu din departari nemarginite ale universului se aratá si éra disparea.

Redicativa si voi spritulu vostru pe aripile pietatii la amirarea si adorarea domnedieului vostru, acarui po-

tere si iubire o predica chiar' si cometulu flacaratoriu care vene din departari nemarginite.

Toti sorii cercului au cáile loru nemutate si din eternu ordinate prin voi'a atotu-potentii. Pre lunga fiacare stea fipta séu sori pe firmamentu se rotescu, cá lun'a prelunga pamentu, alte luminenumerate numite planeti, care dela sorii loru accepu lumina si caldura. O asemenea stea caletore e si pamentulu pe care trebuie se locuimu noi in unu tempu scurtu de óre cati ani séu diecenii.

In giurulu pamentului se rotesce credintios'a lui satelita lun'a, care accepe lumin'a dela sóre; alte lune, acaroru rotire noi numai cu ochiane o potemu oserbá, se rotescu in giurulu altoru stele, cari inca sunt pamenturi cá si globulu nostru pe care locuimu.

(Vá urmá.)

Varietati.

Estrasu

din Protocolulu Diecesanului Consistoriu Aradanu.

Aradu, 25. Ianuaru 1862 — Nr 18.

S'au censuratu socotile fondatiunei Zsiga-iane pentru ajutoarea studentilor romani greco-resariteni din Oradea-mare, — dela inceputulu ei, pana la capetulu anului 1861; care rediganduse in osebite rubrici, in faciésiéza sumariulu urmatoriu:

I. Perceptiunea:

1. Capitalulu fondatiunali	20.000 fi — cr.
2. Arend'a casei fondatiunale	1.130 „ — „
3. Colecta	411 „ — „
de totu	21.541 fi — cr.

II. Erogratiunea:

Pe cumpararea, conservarea si latirea zidirei fondatiunale; pe insasi intemeierea si manipulara fondatiunei; pe mobiliu si pe tota provisiunea alumniloru, peste totu . . . 21.632 fi 81 cr.

III. Alaturare:

Erogratiunea e mare de catu perceptiunea cu 91 fi 81 cr. carea suma de supra-erogatiune manipulantele fondatoru o a anticipatu din alu seu.

Determinare:

Socotile se afla de bune si se tramitu la senatulu fondatiunali inderetru; éra determinatiunea acésta, dupa punctulu 14. alu statutelor fondatiunale, se tramite la gazetele romane pentru bunavointi'a de a o publicá.

Semnatu prin Protodiakonulu si Notariulu Consistorialu.

Mironu Romanulu.

Numeri dela inceputulu anului curinte mai sunt; asiá abonare se mai póte face la „Amiculu Scólei“ fara de scadere, caci Nrii se voru tramite dela inceputu toti.